

פסחים עה: (המשנה) עד עו: (המשנה)

ביאורי מושגים

תתאי גבר או עילאי גבר - הגדרות בישול בתורה אינן רק הגדרות כימיות אלא גם הגדרות הלכתיות. לכן אסור לבשל בשבת בחום של אש ומותר (מעיקר הדין) לבשל בשבת בחום סולארי (חום שמגיע מהאנרגיה של השמש) מבחינה פיזיקלית ומבחינה כימית התהליך דומים אולם התורה קבעה שאיסור בישול יהיה תקף רק בבישול מאנרגיה שהאדם הכין בעצמו. עקרון דומה קיים בכלי שני. כלי שני יכול להיות בטמפרטורה גבוהה מזו של הכלי הראשון ובכל זאת נקבע שמים לא מתבשלים בכלי שני. זאת כיוון שהגדרת בישול איננה רק שאלה כימית אלא גם שאלה הלכתית. (עיינו גם בפסחים לז. לגבי חיוב חלה בבישול ע"י שמש) גם במחלוקתם של רב ושמואל נראה לכאורה שהמחלוקת איננה בשאלה מציאותית. המחלוקת היא ביחס ההלכתי לתהליך של מרכיב עליון מעל מרכיב תחתון. למה מייחסת ההלכה משקל רב יותר למרכיב העליון או לתחתון.

המשנה

נגע בשר הפסח בתנור:
יקלוף את מקום המגע,

נטף רוטב מהבשר, נגע בתנור וחזר לבשר:
יטול את מקום המגע,

נטף מהרוטב על סולת:
יקח את הסולת שנטמא בה הרוטב.

שמן שמשך בו קרבן פסח

שמן של תרומה עבור ישראלים:
כשהבשר חי: יטוף את השמן,
כשהבשר צלי: יקלוף את מקום המגע.

שמן של מעשר שני:
לא ימכור אותו כיוון שאין לפדות (מע"ש בירושלים)

מה החום של המרכיב התחתון (הסולת והתנור)

רב: קר (הבישול נקבע לפי הטמפרטורה של המרכיב העליון - 'עילאי גבר' - והרוטב חם)

שמואל: חם (העיקר הוא הטמפרטורה של המרכיב התחתון - 'תתאי גבר' - לכן אם הם קרים אין כאן בישול)

קושיה על שמואל:

מדוע מספיק לקלוף. הרי כשהחלק התחתון חם יש בישול. אם כך כל הבשר צריך להיאסר.

תשובה:

מדובר כשסך בכמות שמן קטנה מאוד שלא חודרת לתוך הבשר.

לרב אין בעיה כיוון שהוא מחשיב את המרכיב העליון - השמן. השמן היה קר ולכן אין בישול.

דיני תערובות

חם בחם:

אסור,

קר בקר:

ישטוף ומותר,

חם לתוך קר:

רב: אסור (העליון קובע),
שמואל: יקלף ומותר.

קר לתוך חם:

רב: יקלף ומותר.
שמואל: אסור (התחתון קובע),

העברת ריח:

רב: אוסרת (כמו העברת טעם),
לוי: אינה אוסרת (ולכתחילה אסור)

שמואל:

מלוח נחשב כרותח (רק כשהמליחות חריפה כך שלא ניתן לאוכלה)
כבוש נחשב כמבושל

מלוח נחשב רותח ולא מבושל ולכן:

א. הוא מבליע רק כדי קליפה (בניגוד לכבוש שאוסר את כל התבשיל)

ב. הוא פולט אבל לא בולע. לכן אם ההיתר מלוח והאיסור רגיל אין בעיה (בניגוד לכבוש שפולט ובולע)

המשנה קובעת ש:

פת חולין חמה שנמצאת מעל חבית תרומה:
ר"מ: הפת אסורה,
ר' יהודה: הפת מותרת.

טעמו של ר' מאיר: ריח אוסר (בניגוד לדברי לוי),
טעמו של ר' יהודה: לוי: ריח לא אוסר,

רב: ריח אוסר רק כשהחבית פתוחה (וכאן החבית סגורה)